Continuitate şi sincronizare terminologică în *Gramatica Academiei*, ediţiile din 2005−2008

Cătălina MĂRĂNDUC*

Key-words: *terminology*, *synchronization*, *theories of contemporary linguistics*, *communication theory*

Apariţia, în 2005, a unei noi ediţii a GALR a fost salutată de mediile academice, deşi privită cu reticenţă de unii cercetători din vechea şcoală. De atunci, am consultat lucrarea în repetate rânduri şi îi putem asigura pe aceştia că informaţia privitoare la descrierea limbii din primele două ediţii există integral în cea nouă, formează nucleul ei, nimic nu s-a pierdut, deşi uneori ea este mai greu de reperat în mulţimea de elemente noi sau este tradusă în altă terminologie.

În ce ne priveşte, am primit cu entuziasm mult aşteptata lucrare care reprezintă un pas important spre eliminarea decalajelor supărătoare între modul cum se studiază gramatica în învăţământul preuniversitar şi modul cum este tratată ea în mediul universitar. Studiul gramaticii în învăţământul preuniversitar îşi păstrează caracterul tradiţional, cu toate că în curricula şcolară s-au introdus cunoştinţe de comunicare, de funcţionalitate a actelor de limbaj, menite să sporească competenţele comunicative ale elevilor. Aceste cunoştinţe nu se integrează organic în sistemul tradiţional al predării gramaticii, pare să fie vorba de obiecte diferite de studiu. În acelaşi timp, studiul gramaticii în mediul universitar s-a sincronizat deja cu lingvistica modernă, ceea ce are ca efect dezorientarea unora dintre studenţi şi îndepărtarea lor de domeniul lingvistic, majoritatea specializându-se în domeniul literaturii.

Studiul nostru priveşte comparativ patru evenimente editoriale: primul, GALR[1], tratat apărut în 1954, sub coordonarea lui Dimitrie Macrea, al doilea, GALR[2], din 1963, coordonatori fiind Alexandru Graur, Mioara Avram şi Laura Vasiliu, apoi GALR[3], din 2005, sub coordonarea Valeriei Guţu-Romalo, şi în sfârşit, ceea ce am numit aici GALR[4], din 2008, pe a cărei foaie de titlu stă scris: „Tiraj nou, revizuit", care are un număr mai mare de pagini (GALR[3] II are 1036 p., GALR[4] II are 1089 p.) şi pe care am considerat-o echivalentă cu o nouă ediţie, la a cărei coordonare contribuţia Gabrielei Pană-Dindelegan este mai vizibilă.

Intenţia de a se înscrie în linia continuităţii ediţiei a doua şi, în acelaşi timp, de a valorifica aportul tuturor noilor teorii se afirmă chiar în prefaţa ediţiei a treia. GALR[3] îşi propune în mod explicit o descriere cât mai detaliată a structurii limbii române actuale, a schimbărilor ei la început de mileniu trei, chiar sacrificând concepţiile tradiţionale de dragul descrierii cât mai coerente a sistemului:

* Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Academia Română, Bucureşti, România.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

> Achizițiile științifice acumulate în acest interval au fost asimilate în măsura în care completează, precizează, rafinează sau corectează reprezentarea structurii gramaticale a limbii române. [...] Au fost asumate soluții divergente în raport cu cele propuse în 1963 în măsura în care contribuie la completarea descrierii sau sporesc coerența interpretării (GALR[3] I: IX).

Elementul de continuitate ar fi deci acela că noua gramatică este descriptivă, ca şi ediţiile anterioare, surprinde cazurile generale şi apoi încearcă să înregistreze un număr tot mai mare de situaţii care nu se încadrează în regula generală. Numărul acestora creşte de la o ediţie la alta. Începând cu ediția a treia, accentul este pus mai ales pe situațiile limită, aflate la granița între categorii, care nu pot fi încadrate în niciuna, fiind doar descrise, enumerate, ori care dau ocazia unor noi construcții teoretice, privite comparativ cu structuri echivalente semantic din alte limbi.

Elementul de sincronizare ar fi reprezentat de folosirea mijloacelor explicative oferite de toate noile teorii lingvistice, structurale, generative, transformaționale, de gramatica cazurilor, de pragmatică, de semantică, de logica limbajului. Toate acestea introduc noțiuni noi, pentru care este nevoie de o nouă terminologie.

Autoarele, în special în GALR[3], au făcut un efort susținut de adaptare a termenilor, preluați în general din limba engleză, unde ei au un caracter analizabil, sugestiv, la specificul latin al limbii române. Observăm că cea mai mare parte a termenilor analizați în lucrarea de față sunt aparent de origine latină sau franceză, însă, aşa cum se arată în DŞL, cu sensul unor termeni englezi. Pare să fie un tip de adaptare terminologică asemănătoare ca mecanism cu calcul lingvistic, dar mai liberă. Exemple: aşa cum precizează DŞL, în lingvistica românească *avansare* este utilizat cu sensul engl. *advancement*, *ascension*, *promotion*; *cadru* este utilizat cu sensul engl. *frame*; *clasificator* are sensul engl. *classifier*; *deplasare* este utilizat cu sensul engl. *move*; *ridicare* este folosit cu sensul engl. *raising*; *semn* este folosit cu sensul fr. *signe* etc.

Pentru a clarifica unele sensuri, am utilizat *Dicționarul de științe ale limbii* (DŞL) deoarece este elaborat în cadrul Catedrei de limba română a Universității din Bucureşti, iar Gabriela Pană-Dindelegan este printre autorii de referință ai ambelor lucrări. Vom mai utiliza în continuare şi MDN, cel mai nou şi mai cuprinzător dicționar de neologisme de care am dispus, pentru a avea o ipoteză privind etimologia termenilor lingvistici, pe care nu o găsim în DŞL.

Pentru a demonstra faptul că noua GALR include toate datele privind descrierea limbii prezente în ediţiile vechi, dar şi foarte numeroase date noi, am efectuat o comparație cu mijloace computerizate a textelor celor patru ediții ale GALR, axată pe termenii din Indicele de la sfârşitul volumului II al ultimei ediții.

Am utilizat programul Concordanțier LUCON, în varianta 5.0.[1]. Din punctul de vedere al unei analize cantitative, am considerat preferabil să comparăm patru voume a două ediții clasice cu cele patru volume inovatoare, apărute în 2005 şi 2008.

Indexul de cuvinte şi forme obținut prin procesarea celor opt volume în format text, obținut prin scanare şi ocerizare (recunoaştere optică a caracterelor), salvate cu

[1] Programul, al cărui autor este Cătălin Mititelu, poate fi accesat în varianta 6.0, de pe adresa de internet: http:/sourceforge.net/projects/lucon.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

Unicode UTF 8 pentru păstrarea literelor cu diacritice, conține atât cuvinte care se găsesc în toate volumele, cât şi cuvinte care se găsesc doar în volumele din 2005 şi 2008. De exemplu, cuvântul *accent* este bine repartizat în toate cele opt documente comparate, deci reprezintă un element de continuitate. În schimb, termenul *asertiv* nu se găseşte decât în volumele publicate în 2005 şi 2008, unde are 298 atestări, dintre care în volumele GALR^3 I şi GALR^4 I se găsesc doar 12 atestări, celelalte regăsindu-se în volumele GALR^3 II şi GALR^4 II, dedicate Enunțului. Tot aici mai găsim şi 10 atestări ale negativului *nonasertiv*.

Potrivit DŞL, cuvântul apare în sintagmele: *act asertiv* (tip de act ilocuționar, cu diverse accepțiuni la Austin 1962 şi Searle 1969) şi *propoziție asertivă*, propoziție care are valoare de adevăr, spre deosebire de exclamative şi interogative.

În MDN termenul *asertiv* nu apare, în schimb găsim termenul *aserțiune*, pentru care etimologia indicată este fr. *assertion*, it. *asserzione*, lat. *assertio* < *asserere* „a afirma".

Termenul aparține teoriei actelor de limbaj şi filosofiei limbajului şi marchează nu numai o sincronizare terminologică, dar şi o schimbare de viziune, de la descrierea limbii spre uzajul ei şi implicațiile lui logice, semantice şi pragmatice.

Această nouă viziune explică şi schimbarea de subtitlu care se produce între primele două ediții şi cele mai noi. La prima ediție, volumul I, consacrat mai mult aspectelor paradigmatice ale limbii, se intitulează *Vocabularul*, *fonetica şi morfologia*, la a doua ediție, volumul I cuprinde doar *Morfologia*, iar volumul al doilea, care tratează astectele sintagmatice, este intitulat la primele două ediții *Sintaxa*. Volumul I al noilor ediții se intitulează *Cuvântul*, în corelație cu volumul al doilea, care se intitulează *Enunțul*.

Un alt termen, *deictic*, are o singură atestare în GALR^2 I: „Observație: unele adverbe (de exemplu *aiurea*) au un element *deictic* -a." (GALR^2 I: 302), iar în GALR^3 I–II şi GALR^4 I–II găsim 355 de atestări. În citatul de mai sus, termenul are o utilizare improprie. Sensul „referitor la deixis" nu rezultă din citat. Cuvântul *deixis* are 189 de atestări în volumele apărute în 2005 şi 2008 şi niciuna în GALR^2.

În DŞL se arată că termenul desemnează unul dintre aspectele fundamentale ale organizării pragmatice a discursului, imposibilitatea decodării unor elemente fără referire la datele concrete ale situației de comunicare.

MDN oferă definiția: „care arată, demonstrează, care întăreşte un sens", probabil sensul din citatul de mai sus, precum şi etimologia: fr. *déictique*, lat. *deicticus*, gr. *deiktikós* „demonstrativ".

Cuvântul *actant* are şi el 145 de atestări în ultimele două ediții ale GALR, toate în volumul al II-lea, dedicat enunțului. MDN oferă definiția: „autor al acțiunii verbului" şi etimologia fr. *actant*, germ. *Aktant*. Este deci un derivat de la *act*, pe terenul altor limbi, analizabil ca atare şi de către vorbitorii limbii române.

DŞL arată că sensul acestui cuvânt este introdus în Tesnière 1959. Termenul este definit în raport cu verbul, desemnând persoanele sau lucrurile care participă la proces, determinanți ceruți de verb şi dependenți de acesta, al căror număr variază, verbele având o anumită valență, dată de numărul de actanți cu care se poate combina. Această definiție este mult mai largă decât cea din MDN, participanții la act fiind nu numai autorul acestuia, ci şi cei ce îi suportă urmările.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

Iată deci că din nou analiza terminologică ne conduce la schimbarea de viziune spre perspectiva funcțională, centrul grupului sintactic fiind acela care regizează funcțiile subordonate şi forma lor.

Termenii pe care i-am avut în vedere în acest studiu sunt cei care apar doar în ultimele două ediții ale GALR sau cei a căror apariție în primele două ediții este sporadică, în celelalte frecvența lor este mare şi se observă cu totul alte accepțiuni. Iată o enumerare doar a celor care nu sunt atestați în primele două ediții:

> actant, actanță, adjectivizare, adjoncțiune, adjunct, adverbializare, agentivitate, alocutor, alomorf, amalgamare, anaforă, anaforic, antecedent, apozem, arhigen, asertiv, aserțiune, aspectual, avansare, beneficiar, categorizare, clasificator, clitic, cliticizare, coeziune, concatenare, conectiv, conector, contrafactiv, conversiune, cooperare, cotext, cuantificare, cuantificator, declarativ, deferență, deictic, deixis, deontic, dialogal, dialogism, dinamică, discursiv, dislocare, dinamică, emițător, epistemic, ergativ, evidențial, experimentator, expletiv, extensiune, factititv, factiv, flectiv, focalizare, focus, grilă, ilocuționar, imbricare, impersonalitate, impersonalizare, implicatură, implicație, inacuzativ, incoativ, integrare, integrator, interacțiune, interjecțional, intonațional, intranzitivizare, jonctiv, lexem, locutor, matrice, modalizare, modalizator, modificator, neutralizare, nod, nominalizare, nonalocutor, nonclitic, nonfactiv, nonfinit, nonlocutor, operator, pacient, parataxă, paraverbal, parcurs, pasivizare, performativ, presupoziție, proformă, profrază, pronominalizare, receptor, reciprocizare, recțiune, referent, referențial, referențialitate, referențializare, referință, reflexivitate, reflexivizare, relativizator, relator, rematizare, remă, scindare, segmental, semiadverb, semnificant, semnificat, sincretism, stimul, subjonctiv, substantivare, supletiv, supletivism, suprasegmental, tematic, tematizare, temporalitate, topic, topicalizare, unicitate, valență, zeugma.

Am notat în două fişe rezultatele acestei investigații, prima conține numărul de atestări în fiecare dintre cele 8 volume, a doua – scurte definiții şi ipotezele etimologice din MDN, cu care nu întotdeauna suntem de acord. La prima vedere par să fie termeni în majoritate proveniți din franceză şi latină, deci de origine romanică, dar de fapt sunt termeni cu circulație internațională, de multe ori polisemantici, utilizați în mai multe domenii ştiințifice, iar sensul din lingvistică, aşa cum am arătat mai sus, poate proveni de la cuvinte englezeşti cu forme asemănătoare sau nu. Dacă ne uităm doar la ultimul, *zeugma*, se indică o etimologie franceză, dar este vorba despre o figură descrisă de retoricile antice. Desigur, este vorba despre principiul general acceptat de a nu oferi etimologii indirecte, însă acesta nu este justificat în privința termenilor ştiințifici de circulație internațională, al căror împrumut pe cale savantă din limbile antice este oricând posibil şi ne poate oferi clarificări despre sens[2].

La cuvintele care apar atât în vechile ediții cât şi în cele noi, observăm o evoluție spre schimbarea şi mai ales precizarea, circumscrierea exactă a sensului terminologic, precum şi inexistența în vechile ediții a derivatelor cu formă neologică de la aceşti termeni.

[2] DN[4] oferă etimologia: fr., lat., gr. *zeugma*, iar cuvântul grecesc *zeugma*, *zeugmatos* are ca sens fundamental „ceea ce servește la legat, îmbinat”.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

Cuvintele *adjectivizare*, *adverbializare*, *conversiune* nu reprezintă noutăţi teoretice, ci doar denumiri sintetice, neologice, pentru fenomene explicate şi în celelalte ediţii.

Cuvântul *aspect* apare în toate cele opt volume studiate, de două-trei ori în GALR[1] şi GALR[2] vol. I şi de 10−12 ori în vol. II al acestor ediţii. Cel mai des apar sintagmele *aspect pozitiv* şi *aspect negativ* dar şi altele, cum ar fi *aspect fonetic* sau *aspect figurat*. Nu este însă vorba de aceeaşi accepţie cu cea din volumele recente, ci de una apropiată de limbajul comun.

În ediţiile noi, termenul apare în forma singulară nearticulată de 380 de ori şi încă de aproximativ 500 de ori cu alte forme. De remarcat faptul că programul Concordanţier oferă numărul de atestări ale diverselor forme ale cuvintelor şi pentru a obţine numărul de atestări din tabel a fost necesar să efectuăm nişte operaţii de adunare. O parte dintre atestări sunt în sensul general din limbajul obişnuit. O altă categorie însă sunt în sensul specializat. DŞL precizează că *aspectul* este o categorie proprie verbului, care poate avea aspect perfectiv, imperfectiv, incoativ, rezultativ.

Derivatele neologice *aspectual* (*nonaspectual*) şi *aspectualitate* nu se găsesc decât în noile ediţii: „*El a ajuns să vadă altfel lucrurile*., (aspectual) vs *El a ajuns la capătul drumului*., (nonaspectual).” GALR[3] I, 457.

Potrivit DŞL, *verbul aspectual* aparţine unei categorii restrânse de verbe care stau în vecinătatea unui verb principal şi îi conferă acestuia valori de aspect. Această nouă noţiune are o mare putere explicativă a numeroase fapte de limbă. De asemenea, descrierea limbii române este compatibilă cu descrierea altor limbi care au modalităţi de exprimare a categoriei aspectului.

Cuvântul *clitic* apare doar în ediţiile noi ale GALR unde are peste 1000 de atestări în formă substantivală. Este posibil ca formele nearticulate să apară şi ca adjective, dar la o privire superficială peste contexte acest lucru pare să se întâmple rar. Potrivit DŞL, cliticele sunt o clasă de forme care are simultan trăsături de cuvânt autonom şi de particulă lipsită de autonomie.

Insistenţa asupra acestui tip de fenomene ilustrează tendinţa noii gramatici de a descrie şi explica formele de tranziţie, care nu aparţin clar unei categorii a gramaticilor clasice. Aceste forme ilustrează specificul limbii prin raportare la alte limbi şi sunt caracteristice limbilor naturale, în opoziţie cu limbajele artificiale.

Un alt cuvânt prezent numai în ediţiile noi este *amalgamare***.** Este vorba despre o amalgamare a două grupuri sintactice sau a două propoziţii. Sensul din lingvistică al termenului nu a fost găsit în dicţionarele consultate, astfel încât vom încerca să-l deducem dintr-un citat:

> Dativul posesiv avansează din exteriorul grupului verbal (dintr-un grup nominal subordonat), fenomen ce are drept efect amalgamarea a două grupuri sintactice (GALR[3] I: 335).

Termenul este folosit în explicarea unor structuri complexe ale limbii prin metoda transformaţională, ca structură sintactică având la origine o structură mai simplă, în care pronumele posesiv face parte în mod firesc dintr-un grup nominal, nu dintr-unul verbal.

A se vedea, pentru mai multe exemple, fişa cu atestări anexată, precum şi fişa cu notaţii lexicografice.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

Am continuat studiul, mai aprofundat, al cuvintelor cu iniţiala A, realizat tot cu ajutorul Concordanţierului şi am găsit în GALR[4] un număr de termeni care nu sunt atestaţi în GALR[3]. Dintre aceştia, doar trei aparţin terminologiei de specialitate, *raport* ***aditiv*** (GALR[4] II: 698); *trăsături* ***ambiguizate*** (GALR[4] II: 735) şi ***aspectualitate*** (GALR[4] II: 504), pe când ceilalţi aparţin sferei exemplelor, bogăţiei de fapte de limbă ilustrative: *antama* (GALR[4] I: 559), *antreprenor*, *antrepriză* (GALR[4] I: 411), *se autoironizează*, *se autolinişteşte*, *se autosugestionează* (GALR[4] II: 153), „a se *amnistia* pe sine însuşi” (GALR[4] II: 152).

În afara calculului lingvistic semantic, un alt mijloc de îmbogăţire a vocabularului utilizat pentru adaptarea terminologică în acest tratat este derivarea. Sufixele neologice folosite, deşi nu aparţin, în general, limbajului colocvial, sunt uşor de analizat pentru vorbitorii de limba română, care pot sesiza filiaţia de formă şi sens la termenii unei familii de cuvinte neologice.

Modul în care se face derivarea acestor noi termeni este specific cuvintelor neologice. De pildă, de la cuvântul *actant* se formează *actanţă*, întâlnit în sintagma *mărci de actanţă* (29 de atestări) şi *actanţial* (183 atestări), dar şi în sintagma *rol actanţial*. De la acesta se mai formează termenii *nonactanţial* (8 atestări), *zeroactanţial* (o atestare), *monoactanţial* (7 atestări), *biactanţial* (40 atestări), *triactanţial* (8 atestări).

Pentru a studia familiile de cuvinte neologice, va trebui să ne întoarcem la Concordanţier, care reflectă atestările unor cuvinte derivate necuprinse în indicele de la finalul volumului II al ultimei ediţii. Acestea au fost omise, deoarece definiţiile termenilor derivaţi vizaţi nu necesită precizări suplimentare, sensul putându-se deduce cu uşurinţă pornind de la explicaţiile la cuvântul bază de derivare la care suntem trimişi de acel indice.

Iată câteva astfel de familii:

agent − agentiv, agentivitate, agentual, nonagent, nonagentiv, nonagentivitate, nonagentual, cuvântul bază fiind singurul atestat în cele două ediţii mai vechi ale GALR, ceea ce demonstrează faptul că acest mecanism al derivării este specific noilor ediţii;

aserta − asertare, asertat, -ă, asertiv, -ă, aserţiune, contraaserţiune, nonasertiv, nonaserţiune;

aspect − aspectual, aspectualitate, nonaspectual;

clitic − cliticiza, cliticizare, nonclitic, noncliticizare;

conecta − conectare, conectat, -ă, conect, -ă, conectiv, conector, interconecta;

discurs − discursiv, discursivitate, extradiscursiv, intradiscursiv, metadiscursiv, paradiscursiv;

factiv − contrafactiv, factititiv, nonfactiv, nonfactitiv;

implica − implicare, implicativ, implicatură, implicaţie, neimplicare, nonimplicare;

locutor − alocutor, colocutor, interlocutor, nonalocutor, nonlocutor;

locuţiune – locuţie, locuţional, locuţionar, cvasilocuţional, delocuţional, ilocuţie, ilocuţional, interlocuţie, nelocuţional, perlocuţional, semilocuţional (formate predominant pe baza prefixării neologice);

modal − amodal, modalitate, modaliza, modalizant, modalizare, modalizat, -ă, modalizator, nemodal (două atestări), nemodalizat (două atestări), nonmodal (13

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

atestări), pseudomodalitate. (Desigur, aceasta este o sub-familie derivată de la *mod*, însă acest termen nu intră în discuţie, fiind utilizat de multă vreme în terminologia gramaticilor.);

personal − impersonal, impersonalitate, impersonalizabil, impersonalizare, nonpersonal, personalizare, personalizat, -ă, tripersonal, unipersonalitate;

referi − autoreferenţial, autoreferinţă, coreferenţial, coreferinţă, coreferenţialitate, nereferenţial, noncoreferenţial, noncoreferenţialitate, nonreferenţial, nonreferinţă, referent, referenţial, referenţialitate, referenţializa, referenţializare, referenţializat, -ă, referinţă, referire;

text − context, contextual, contextualizare, cotext, cotextual, intertextual, intertextualitate, macrotextual, microtextual, necontextual, necontextualizat, noncontextual, recontextualizare, textual, textualizare.

Remarcăm, mai întâi, o preferinţă pentru negarea obţinută cu prefixul *non-*, care îl concurează pe *in-*, utilizat mai rar. Acest mod de obţinere a negării este preluat din logică şi din limbajele formalizate, având avantajul unei interpretări univoce.

În general, prefixarea este folosită mult mai frecvent decât se obişnuieşte în limba română standard. Preferinţa pentru prefixare pare să fie de inspiraţie engleză. Unele prefixe sunt frecvente în limba română standard, cum ar fi: *in-*, *de-*, *re-*, *ne-*; altele sunt specifice limbajului ştiinţific: *a-*, *i-*, *co(n)-*, *inter-*, *intra-*, *extra-*, *meta-*, *para-*, *per-*, *semi-*. Uneori mai multe astfel de prefixe se adaugă la cuvântul de bază; *non-co-referenţial*, *re-con-textualizare*.

În fine, unele cuvinte sunt obţinute prin alipirea în poziţie anterioară a unor elemente de compunere, care, spre deosebire de prefixe, au sens lexical: *zero-*, *uni-*, *mono-*, *bi-*, *tri-*, *macro-*, *micro-*, *pseudo-*, *cvasi-*. Toate elementele plasate la începutul cuvintelor de bază au avantajul de a focaliza atenţia cititorului asupra schimbării semantice pe care o antrenează.

Sufixele utilizate nu sunt noi, dar frecvenţa unora este mult mai mare prin raportare la limba română standard. Cel mai frecvent apare în exemplele de mai sus sufixul adjectival *-al*, cu varianta *-ual*, al cărui sens este, în linii mari, „referitor la + baza de derivare”. Aproape la fel de mult este folosit şi sufixul verbal *-iza*, al cărui sens este „a transforma în, a face să devină + baza de derivare”.

Substantivele sunt formate foarte des cu sufixul *-itate*, iar frecvenţa frapantă a sufixului *-al* se manifestă şi prin aceea că ultimele două i se adaugă cu uşurinţă, obţinându-se complexul analizabil *-aliza*, respectiv *-alitate*. Sufixul *-itate* este frecvent în limbile franceză şi engleză, *-ité*, *-ity*. Substantivele astfel formate denumesc însuşirea exprimată de baza de derivare.

În schimb, în privinţa abstractelor verbale, (denumiri ale acţiunii de a + baza de derivare) noua terminologie se reîntoarce la sufixul fost infinitival *-re*, specific limbii române, gramatical cândva, lexical astăzi, cu care formează termeni cu sensul preluat de la neologisme terminate în *-ion*, pe când vechea terminologie prefera traducerea acestora prin sufixul *-ie*, redus din *-iune*. A se compara *concatenare* cu fr. *concaténation*, *cooperare* cu fr. *coopération*, *cuantificare* cu fr. *quantification* etc.

Faptul că aceste cuvinte neologice sunt analizabile pentru vorbitorul român ne dă posibilitatea de a nu le mai defini sau de a trimite la sensul cuvântului de bază, arătând că sensul noului termen se compune din sensul acestuia (care nu este reluat

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

în definiție) şi al sufixului sau prefixului, fără alte elemente care ar necesita precizări. Acest tip de definiție a fost numit de Laura Vasiliu definiție derivațională (Vasiliu 1981). Am propus într-un alt studiu (Mărănduc 2007) termenul analog de *definiție conversională*, care s-ar putea aplica aici adjectivelor provenite din participii: *personalizat*, *referențializat* etc.

Desigur, sensul este doar în linii mari specificat sau dedus printr-o definiție derivațională. De exemplu, *pronominalizare*, *reciprocizare*, *reflexivizare*, *pasivizare*, ca termeni ai gramaticii transformaționale, nu înseamnă transformare a ceva în pronume, în reflexiv etc., ci aplicare a unei transformări astfel încât să se obțină dintr-o structură de bază o structură transformată care să conțină un pronume, un reflexiv etc.

Indexul de la finalul volumului II al ultimelor două lucrări este restrâns (raportat la mulțimea termenilor nou introduşi), deoarece exclude termenii care se pot glosa prin definiții derivaționale şi trimite printr-un singur termen la noțiunile noi.

Terminologia studiată aici reuşeşte să fie în acelaşi timp adaptată spiritului limbii şi suficient de diferită de limbajul obişnuit pentru a atrage atenția asupra faptului că este vorba de termeni ştiințifici precis delimitați, monosemantici.

Într-o epocă în care asistăm la internaționalizarea comunicării, este nevoie ca limbile să fie studiate cu metode similare, să se evidențieze asemănările între structurile lor şi nu mai puțin specificul fiecăreia, utilizând acelaşi aparat conceptual, cât mai riguros definit şi monosemantic. Fără o descriere similară, echivalentă, a structurii limbilor, nu se pot concepe metode moderne de învățare a lor şi nici programe de traducere automată. Este greu să se facă trecerea de la o limbă la alta atunci când structura uneia dintre ele este descrisă în termenii gramaticii generativ-transformaționale, iar a celeilalte în termenii unei gramatici clasice. O astfel de limbă greu accesibilă ar fi condamnată la izolare, pe când noua orientare în gramatica academică românească poate fi uşor utilizată de cele mai înalte şcoli filologice pentru predarea limbii române vorbitorilor altor limbi.

Pentru facilitarea construirii unor programe de traducere automată este nevoie atât de gramatici formalizate, cât şi de o prezentare modernă a lexicului limbilor. Putem remarca în încheiere faptul că lexicografia românească academică ar trebui să ajungă, cu noua serie a DLR, la acelaşi nivel de modernizare şi sincronizare cu lexicografia limbilor europene de cultură pe care l-au atins tratatele de gramatică discutate față de gramaticile acestor limbi.

Bibliografie

Austin 1962: J.L. Austin, *How to Do Things with Words*, Oxford University Press.

DN[4]: Florin Marcu – Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. Ediția a III-a. Bucureşti, Editura Academiei, 1978.

DŞL: Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană-Dindelegan, *Dicționar general de ştiințe ale limbii*. Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1997.

GALR[1]: *Gramatica limbii române*. Coordonator: Dimitrie Macrea. Vol. I: *Vocabularul, fonetica şi morfologia*; vol. al II-lea: *Sintaxa*. [Bucureşti], Editura Academiei, 1954.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

GALR[2]: *Gramatica limbii române*. I–II. Coordonare: acad. Al. Graur, Mioara Avram, Laura Vasiliu. Ediția a II-a, revăzută şi adăugită. Bucureşti, Editura Academiei, 1963.
GALR[3]: *Gramatica limbii române*. Coordonator: Valeria Guțu-Romalo, Vol. I: *Cuvântul*. vol. II: *Enunțul*. Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.
GALR[4]: *Gramatica limbii române*. Tiraj nou revizuit. Coordonator: Valeria Guțu-Romalo, Vol. I: *Cuvântul*. vol. II: *Enunțul*. Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008.
Mărănduc 2007: Cătălina Mărănduc, *Consemnarea în dicționare a adjectivelor româneşti provenite din participii verbale*, în LR, LVI, nr. 4, p. 350-362.
MDN: Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*. Ediție revizuită, augmentată şi actualizată. Bucureşti, Editura Saeculum, 2002.
Searle 1969: J.R. Searle, *Speach Acts*, Cambridge University Press.
Tésniere 1959: L. Tésniere, *Éléments de syntaxe structurale*, Paris, Klincksieck.
Vasiliu 1981: Laura Vasiliu, *Asupra sinonimiei derivatelor sufixale în limba română*, în *Semantică şi semiotică*, ed. I. Coteanu şi Lucia Vald, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, p. 314-344.

Terminological Continuity and Synchronization in the *Grammar of the Academy*, editions 2005-2008

In this study we have compared the four editorial presences of the Grammar of the Academy from the viewpoint of their terminology. We have achieved on the computer an index of the word forms appearing in the 8 studied volumes, as well as their number of attestations. We have started from the words comprised in the index at the end of last edition's second volume. Among these, some are attested in all the eight volumes, although they may have been subjected to changes of meaning. These words represent elements of continuity, illustrating the descriptive character of the Grammar written under the auspices of the Academy. The number of aspects that are specific to the language, together with the number of exceptions to the rule, of elements situated at the borderline between different categories increased from one edition to another only to reach a point where they became the focus of much attention. We have restricted the study to those words that do not appear in the initial two volumes, likewise to the words belonging to the same families that do were not included in the index. The terms belong to certain modern theories of contemporary linguistics, language philosophy, semantics, pragmatics, structural grammar, generative-transformational grammar, text theory, communication theory. In a context where communication has become global, access from one language to another would be very difficult if we were to compare a language whose structure is described in the terms of a generative grammar to another language whose structure is described in the terms of a classical grammar. The automatic translation is not possible either, if there is no rigorous description of languages, one which uses an equivalent, rigorous, and mono-semantic terminology. We hereby greet the theoretical and terminological synchronization of the treaty of Romanian grammar published by the Academy with the most advanced contemporary linguistic theories.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

Fişa cu numărul de atestări

CUVÂNT	GALR[1] I	GALR[1] II	GALR[2] I	GALR[2] II	GALR[3] I	GALR[3] II	GALR[4] I	GALR[4] II
accent	18	6	9	16	16	54	17	60
acord	8	16	11	32	50	155	48	160
act	–	2	2	5	22	56	21	53
actant	–	–	–	–	18	25	17	23
actanță	–	–	–	–	–	14	–	15
adjectivizare	–	–	–	–	4	14	3	15
adjoncțiune	–	–	–	–	4	1	3	–
adjunct	–	–	–	–	126	88	128	85
adresare	–	3	11	2	11	69	10	67
adverbializare	–	–	–	–	19	4	19	4
afirmație	4	13	7	25	2	25	2	25
afix	–	–	7	–	15	1	16	1
agentivitate	–	–	–	–	4	2	4	1
alocutor	–	–	–	–	45	97	44	94
alomorf	–	–	–	–	68	1	68	1
alternanță	12	–	15	1	17	3	17	3
amalgamare	–	–	–	–	7	27	7	28
anacolut	–	–	–	4	–	13	–	13
anaforă	–	–	–	–	12	28	10	29
anaforic	–	–	–	–	35	118	34	118
analizabil	–	–	3	–	18	11	19	10
antecedent	–	–	–	–	48	187	46	185
apozem	–	–	–	–	–	6	–	7
argument	–	–	1	1	53	129	59	129
arhigen	–	–	–	–	3	1	3	1
asertiv, -ă	–	–	–	–	2	48	2	52
aserțiune	–	–	–	–	13	76	13	75
aspect	11	12	15	49	195	259	184	259
aspectual	–	–	–	–	190	72	189	74
aton	–	–	1	2	10	6	10	6
autonomie	2	–	1	2	52	57	52	58
avansare	–	–	–	–	2	51	2	48
beneficiar	–	–	–	–	19	36	18	40
cadru	7	14	28	150	157	186	158	187
categorizare	–	–	–	–	3	15	3	17
cauzativ	3	–	–	–	8	104	9	105
clasificator	–	–	–	–	16	2	15	2
clitic	–	–	–	–	65	255	70	264
cliticizare	–	–	–	–	2	3	2	3
coeziune	–	–	–	–	24	59	24	66
complinire	2	1	1	3	4	28	3	28
concatenare	–	–	–	–	1	1	1	1
conectiv	–	–	–	–	5	5	5	6
conector	–	–	–	–	93	524	99	476
context	3	1	9	17	427	384	334	431
consecutiv	5	8	9	13	24	99	27	101
contrafactiv	–	–	–	–	5	16	3	18
control	5	–	–	–	16	29	16	29
conversație	–	–	–	1	1	61	1	60
conversiune	–	–	–	–	68	9	68	10

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

cooperare	–	–	–	–	–	3	–	3
cotext	–	–	–	–	2	5	2	5
cuantificare	–	–	–	–	11	46	12	46
cuantificator	–	–	–	–	93	80	97	85
cumulativ	–	–	2	89	17	84	18	88
declarativ	–	–	–	–	2	40	2	39
defectiv	11	–	10	3	2	39	2	39
deferență	–	–	–	–	5	2	4	3
deictic	–	–	–	1	111	364	108	337
deixis	–	–	–	–	15	78	15	81
deontic	–	–	–	–	10	30	10	30
deplasare	2	–	1	–	15	67	15	73
determinativ	2	3	–	–	58	125	47	128
dialogal	–	–	–	–	4	36	5	38
dialogism	–	–	–	–	–	3	–	3
dicendi	–	2	–	–	5	23	5	24
dinamică	–	–	–	–	5	10	5	10
discurs	–	3	–	1	199	345	96	346
discursiv	–	–	–	–	145	254	149	257
dislocare	–	–	–	–	2	21	2	21
domeniu	7	–	2	2	53	62	53	64
dublare	–	–	–	3	28	78	28	83
elipsă	–	3	1	15	17	147	16	143
emițător	–	–	–	–	8	24	8	23
enumerare	–	2	1	4	5	5	5	5
enunț	–	–	–	3	164	389	160	384
epistemic	–	–	–	–	16	120	19	133
ergativ	–	–	–	–	28	49	29	50
evidențial	–	–	–	–	4	15	6	16
experimentator	–	–	–	–	26	53	26	59
expletiv	–	–	–	–	9	18	9	19
extensiune	–	–	–	–	18	17	18	19
extindere	3	2	3	3	24	40	25	41
factitiv	–	–	–	–	21	38	15	35
factiv	–	–	–	–	4	21	1	21
flectiv	–	–	–	–	70	2	69	2
focalizare	–	–	–	–	96	3	91	3
focus	–	–	–	–	58	1	59	1
forță	3	2	–	1	3	17	4	17
generic	1	–	2	1	61	91	59	95
gerunzial	–	–	1	2	45	26	47	25
grilă	–	–	–	–	3	2	3	1
ilocuționar	–	–	–	–	–	15	–	15
imbricare	–	–	–	–	2	44	2	44
impersonalitate	–	–	–	–	16	7	17	8
impersonalizare	–	–	–	–	2	16	5	18
implicatură	–	–	–	–	–	8	–	8
implicație	–	–	–	–	2	25	5	21
inacuzativ	–	–	–	–	17	5	17	6
incoativ	–	–	–	–	27	10	27	10
individualizare	2	–	3	1	17	5	18	5
infinitival	–	11	–	14	13	15	15	21
integrare	–	–	–	–	9	22	9	22
integrator	–	–	–	–	35	3	35	2

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

intensitate	8	20	12	23	56	59	57	61
interacțiune	–	–	–	–	6	42	6	42
interjecțional	–	–	–	–	37	72	33	78
interlocutor	2	2	6	17	28	243	28	151
intonațional	–	–	–	–	14	100	11	117
intranzitivizare	–	–	–	–	4	4	4	4
inversiune	–	10	–	11	14	25	14	17
iterativ	13	11	8	26	25	6	25	7
împletire	3	–	5	10	3	15	3	15
jonctiv	–	–	–	–	12	4	11	3
joncțiune	–	–	–	27	1	14	1	15
juxtapunere	5	9	–	39	5	31	5	31
lexem	–	–	–	–	2	2	2	2
locativ	–	–	1	1	18	61	16	60
locutor	–	–	–	–	62	103	61	105
marcă	2	2	13	16	41	124	40	126
matrice	–	–	–	–	42	45	42	44
modal	28	–	44	52	96	175	100	180
modalitate	1	–	28	23	63	171	65	165
modalizare	–	–	–	–	14	59	15	63
modalizator	–	–	–	–	36	96	35	97
modificator	–	–	–	–	4	23	4	14
morfem	16	1	3	3	196	78	196	82
neanalizabil	1	–	10	15	39	14	38	14
neutralizare	–	–	–	–	8	3	7	5
nod	–	–	–	–	9	10	10	11
nominalizare	–	–	–	–	10	6	9	7
nonalocutor	–	–	–	–	5	1	5	1
nonclitic	–	–	–	–	28	22	28	27
nonfactiv	–	–	–	–	2	21	2	19
nonfinit	–	–	–	–	2	4	2	5
nonlocutor	–	–	–	–	7	2	7	2
omonimie	–	–	1	1	32	13	35	13
operator	–	–	–	–	22	190	24	185
opoziție	19	9	8	27	64	36	67	35
pacient	–	–	–	–	37	59	32	65
parataxă	–	–	–	–	1	4	1	4
paraverbal	–	–	–	–	1	2	12	14
parcurs	–	–	–	–	3	13	2	22
participial	8	1	3	4	27	38	28	38
partitiv	5	6	8	8	31	86	26	83
pasivizare	–	–	–	–	18	31	18	34
performativ	–	–	–	–	3	30	3	31
politețe	9	1	12	4	76	28	89	29
posesie	–	2	4	3	17	63	15	67
posesor	8	7	19	13	33	49	34	52
poziție	19	2	5	7	105	312	104	300
predicativitate	–	–	–	1	4	24	4	28
predicație	–	–	–	9	20	67	22	74
presupoziție	–	–	–	–	–	27		26
proformă	–	–	–	–	34	18	34	18
profrază	–	–	–	–	4	75	5	79
pronominalizare	–	–	–	–	9	8	9	8
punctuație	–	9	–	22	–	46	–	44

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

radical	2	–	–	–	203	5	204	5
receptor	–	–	–	–	12	14	12	14
reciprocitate	1	1	4	1	8	38	8	39
reciprocizare	–	–	–	–	–	7	–	12
recțiune	–	–	–	–	4	16	4	17
referent	–	–	–	–	84	126	84	137
referențial	–	–	–	–	81	133	86	143
referențialitate	–	–	–	–	19	8	20	8
referențializare	–	–	–	–	7	9	7	8
referință	–	–	–	–	112	63	117	77
reflexivitate	–	–	–	–	8	9	8	9
reflexivizare	–	–	–	–	5	15	5	16
regim	–	–	8	–	66	158	66	174
relativizator	–	–	–	–	–	40	–	38
relator	–	–	–	–	2	19		19
reluare	1	7	17	32	11	82	11	81
rematizare	–	–	–	–	–	7	–	7
remă	–	–	–	–	2	40	2	41
reorganizare	–	–	–	1	12	73	12	78
repetiție	–	16	3	26	8	38	8	25
restricții	4	–	4	11	85	213	86	223
ridicare	4	1	–	5	–	9		12
rol	34	29	35	80	108	286	109	277
schemă	–	1	–	1	33	52	33	52
scindare	–	–	–	–	–	22	–	21
segmental	–	–	–	–	4	3	4	2
semiadverb	–	–	–	–	38	80	36	86
semn	32	67	22	94	76	130	78	132
semnificant	–	–	–	–	2	3	1	3
semnificat	–	–	–	–	2	2	2	2
sincretism	–	–	–	–	6	2	6	2
stimul	–	–	–	–	–	15	–	16
subjonctiv	–	–	–	–	45	22	33	24
substantivare	–	–	–	–	15	3	15	5
substantivizare	–	–	1	4	15	8	14	6
substitut	–	11	7	18	38	69	42	71
supletiv	–	–	–	–	13	1	13	1
supletivism	–	–	–	–	4	1	4	1
suprasegmental	–	–	–	–	13	14	13	13
tematizare	–	–	–	–	10	104	11	108
tematic	–	–	–	–	11	86	10	91
temă	15	–	19	3	13	128	24	145
temporalitate	–	–	–	–	7	9	7	9
topic	–	–	–	–	–	33	–	33
topicalizare	–	–	–	–	3	3	3	2
topică	1	2	14	49	84	228	85	236
tranzitivitate	–	–	1	1	62	16	62	19
țintă	1	5	2	3	12	27	12	30
unicitate	–	–	–	–	12	9	12	9
unitate	19	5	34	31	141	76	142	73
vag	1	–	2	4	15	26	16	25
valență	–	–	–	–	8	21	8	23
variație	4	–	2	1	82	67	85	77
zeugma	–	–	–	–	1	1	1	1

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

Etimologii şi scurte definiţii ale cuvintelor din indicele GALR[4]

Cuvânt	Observaţii lexicografice
act	în analiza conversaţională – unitate minimală a structurii interacţionale. Din fr. *acte*; lat. *actum*.
actant	autor al acţiunii verbului. Din fr. actant, germ. *Aktant*.
actanţă	actanţial – definiţie derivaţională. Din *actant*.
adjectivizare	transformare prin conversiune în adjectiv. Din fr. *adjectiver*.
adjoncţiune	unire, alipire. Din fr. *adjonction*.
adjunct	funcţie imediat subordonată unui conducător. Din germ. *Adjunkt*, lat. *adiunctus*.
adverbializare	transformare prin conversiune în adverb. Din fr. *adverbialiser*.
afirmaţie	judecată despre un anumit raport între subiect şi predicatul logic. Din fr. *affirmation*, lat. *affirmatio, -onis*.
afix	se adaugă rădăcinii cuvintelor pentru a le modifica. Din fr. *affixe*, lat. *affixus*.
agent	subiect logic al acţiunii unui verb. Din fr. *agent*; lat. *agens, -tis*.
agentivitate	verb agentiv = în configuraţia de roluri acceptă cazul agent. Din *agentiv*.
alocutor	participant la schimbul verbal căruia i se adresează mesajul, destinatar. Din it. *allocutore*.
alomorf	variantă a morfemului în funcţie de context. Din fr. *allomorphe*.
alternanţă	schimbare a sunetelor unui cuvânt sau unei familii. Din fr. *alternance*.
amalgamare	(fig.) reunire într-un tot a unor elemente eterogene. Din fr. *amalgamer*.
anacolut	întrerupere a construcţiei sintactice. plan logic ≠ gramatical. Din fr. *anacoluthe*, gr.*anakoluthon*.
anaforă	repetare a unui cuvânt la începutul mai multor construcţii sintactice. Din fr. *anaphore*, lat. *anaphora*.
anaforic	care reia o idee deja exprimată. Din fr. *anaphorique*.
analizabil	care poate fi analizat. Din fr. *analysable*.
antecedent	care precedă în timp. prim termen al unei judecăţi logice. Din fr. *antécédent*, lat *antecedens, -tis*.
apozem	marcă apozitivă. Din *apoz(iţie)* + *-em*.
apozitiv	în gramatica structurală tip de propoziţie ≠ atributivă, raport ≠ subordonare. Din fr. *appositif*.
apoziţie	orice construcţie sintactică de tip apoziţional. Din fr. *apposition*, lat. *appositio, -onis*.
argument	participanţii minimum necesari, obligatorii în activitatea exprimată de predicat. Din fr., lat. *argument*.
arhigen	substantive defective de număr la care forma este nespecifică, nu se poate preciza. *Arhi-* + *-gen*.
aspect	gradul de realizare a acţiunii verbului. Din fr., lat. *aspectus*.
aspectual	despre verb - care însoţeşte verbul principal, căruia îi conferă semnificaţii de aspect. Din fr. *aspectuel*.
aton	fără accent; la pronume: forme scurte, clitice. Din fr. *atone*.
autonomie	calitate a unui cuvânt de a avea sens lexical deplin. Din fr., lat. *autonomie*.
avansare	gramatica relaţională. Cu sensul engl. *advancement*, *ascension*, *promotion*. Înaintare lineară şi ierarhică a unui element periferic al structurii. Din fr. *avancer*.
bază	DŞL structură de bază /vs/ structură transformată, de suprafaţă. Din fr. *base*.
beneficiar	rol tematic co-ocurent cu agentul, cel care suportă efectele actului verbal. Din fr. *bénéficiaire*, lat. *beneficiarius*.
cadru	sensul engl. *frame*. Configuraţie; cadru sintactic, cadru cazual. Din fr. *cadre*.
cantitativ	clasă cu trăsătura semantică +cantitate: numeral, pronume nehotărât, adverb. Din fr. *quantitatif*.
categorie	parte de vorbire; în gramatica transformaţională, concepte generale: P, GN, GA, GV. Din fr. *cathégorie*, lat. *categoria*, gr. *kategoria*.
categorizare	restrângere a clasei de referenţi desemnate prin substantiv la subclase ale acestuia. GALR[3] I, 578.
cauzal	referitor la cauză. Din fr. *causal*, lat. *causalis*.
cauzativ	verbul cauzativ arată că subiectul face pe cineva să îndeplinească o acţiune. GALR[1] I 242 gramatica generativă = factitiv, verb. cu 2 valenţe, agent, beneficiar. Din fr. *causatif*, lat *causativus*.
centru	constituent în jurul căruia se organizează GV, GN. Din lat. *centrum*.
clasă	clasificare, clase de distribuţie, clase de substituţie. Din fr. *classe*, germ. *Klasse*.
clasificator	sensul engl. *classifier*. Formant care indică apartenenţa la o clasă de cuvinte. Din fr.*classificateur*.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

clitic	are simultan caractere de cuvânt autonom şi de formă lipsită de autonomie, între morfem mobil şi cuvânt. Din fr. *clitique*.
cliticizare	transformare în clitic, pronominalizare, stadiu intermediar spre gramaticalizare. Din clitic.
coeziune	restricţii impuse de centrul grupului sintactic. coeziune sintactică, coerenţă semantică. Din fr. *cohésion*.
complinire	existenţă a complementului. a completa. Contaminare *completa + împlini*.
concatenare	elemente preluate de la un membru precedent al perioadei; înlănţuire. Din fr. *concaténation*, lat. *concatenatio, -onis*.
conectiv	leagă două structuri, formând o structură complexă. Din fr. *connectif*, lat. *connectivus*.
conector	Din fr. *connecteur*.
context	Din fr. *contexte*, lat. *contextus.*
contrafactiv	predicat în vecinătatea căruia o propoziţie este obligatoriu falsă. *Contra + factiv*.
control	relaţie între subiectul neexprimat al complementelor verbale nonfinite (infinitiv, supin, conjunctiv) şi un argument nominal din regentă. Din fr. *contrôle*.
conversaţie	Din fr. *conversation*, lat. *conversatio, -onis.*
cooperare	principiu cooperativ care guvernează schimbul verbal, replici adecvate cu subiectul acceptat prin consens. Din fr. *coopérer*, lat. *cooperare.*
corelativ	Din fr. *corrélatif*, lat. *correlativus*.
cotext	context situaţional /vs/ context lingvistic. Din fr. *cotexte*.
cuantificare	stabileşte extensiunea pentru care valoarea predicatului este adevărată sau este falsă. Din fr. *quantification*.
cuantificator	universal şi existenţial, logică şi semantică. Din fr. *quantificateur*.
cumulativ	propoziţie care exprimă un cumul rezultat prin adăugarea faptului exprimat de regentă. Din fr. *cumulatif*.
declarativ	care exprimă o afirmaţie, asertiv. Din fr. *déclaratif*.
defectiv	care nu are toate formele flexionare. Din fr. *défectif*, lat. *defectivus*.
deferenţă	respect, stimă, consideraţie. Din fr. *déférence*.
deictic	care arată, demonstrează lipsa referentului propriu, trimit la situaţia de comunicare. Din fr. *déictique*.
deixis	aspect fundamental al organizării pragmatice a discursului, ceea ce nu are sens fără raportare la situaţia de comunicare. pronume, adverbe. Cuv. lat.
deontic	sisteme normative şi imperative; necesar, obligatoriu. Din germ. *deontisch*, *Deontik*.
deplasare	mişcare a unui element în enunţ, pentru a-l pune în centrul interesului. Sensul engl. *move*. fr. *déplacer*.
determinativ	determinant, care determină. Din fr. *déterminatif*.
dialogism	arta dialogului. Din fr. *dialogisme*.
dinamic, -ă	accent dinamic, reflexiv dinamic. dinamica limbii în diacronie şi sincronie, creativitate. Din fr. *dynamique*.
discursiv	care deduce o idee din alta prin raţionament; declarativ; pe larg, prolix. Din fr. *discoursif*, lat. *discursivus*.
dislocare	separare a doi termeni ai unui grup sintactic prin introducerea unor cuvinte. Din fr. *disloquer*, lat. *dislocare*.
domeniu	Din fr. *domaine*, lat. *dominium*.
dublare	exprimare a complementelor în română prin reluarea cu un pronume personal formă scurtă. Din *dubla*.
elipsă	omisiune din vorbire - scriere a unor cuvinte care se subînţeleg. Din fr. *ellipse*.
emiţător	cel care produce un mesaj. După fr. *émetteur*.
enunţ	formulare a unei idei. performanţă, pragmatică. Derivat regresiv din *enunţa*.
epistemic	referitor la cunoaştere. Din fr. *épistémique*.
ergativ	cazul subiectului acţiunii suportate de un obiect. subiectul verbului intranz. este în cazul absolutiv. Din fr. *ergatif*.
evidenţial	care evidenţiază. Din *evidenţia*.
experimentator	teoria cazurilor, animat, verb monagentiv, fiinţa afectată de stare. Din fr. *expérimentateur*.
expletiv	component lipsit de semnificaţie; prezent din raţiuni structurale. Din fr. *explétif*, lat. *expletivus*.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

extensiune	clasă de obiecte căreia îi corespund trăsăturile unui concept. Din fr. *extension*, lat. *extensio, -onis*.
factitiv	verb tranzitiv care arată că subiectul face pe cineva să îndeplinească acțiunea; cauzativ. Din fr. *factitif*.
factiv	predicat în vecinătatea căruia orice propoziție enunțată este obligatoriu adevărată. Din factum.
flectiv	unitate morfematică ataşată la radical, formând forme flexionare. Din fr. *flectif*.
focalizare	mecanisme sintactice care fac dintr-un element nucleul informațional, în prim plan. Din fr. *focaliser*.
focus	parte de enunț care este în centrul interesului, informație nouă. Sens engl. *foreground*, germ. *Fokus*, fr. *focus*.
forță	determină acțiunea, când nu este vorba nici de agent, nici de instrument. Distribuție complementară cu agentul în poziția de subiect. Din fr. *force*, it. *forza*.
grup	asociere de cuvinte pe criterii sintactice; analizabil, liber, şi neanalizabil sau unitate frazeologică. Din fr. *groupe*.
ilocuționar	act ilocuționar - forță determinată de intențiile comunicative; fel în care este considerat enunțul: scuză, afirmație, declarație. Din *locuțiune*.
imbricare	suprapunere parțială, ca solzii de peşte. Din fr. *imbriquer*, lat. *imbricare*.
impersonalitate	Din fr. *impersonnalité*.
impersonalizare	Din engl. *impersonalize*.
implicatură	tip de deducție pragmatică. convenționale / conversaționale, cooperare. unele standard / fig de stil. Din *implica*.
implicație	fapt care este o consecință a altui fapt. valoare de adevăr a antecedentului determină valiarea consecventului. implicație = metaforă implicită. Din fr. *implication*, lat. *implicatio, -onis*.
incoativ	care exprimă începutul unei acțiuni. Din fr. *inchoatif*, lat. *inchoativus*.
indice	indexare - procedeu de dezambiguizare folosit în dicționare pentru omonime şi în limbajele formalizate pentru orice diferențe de sens. Din fr. it. *indice*, lat. *index*.
individualizare	restrângere a clasei de obiecte care au proprietatea exprimată de predicat. Din fr. *individualiser*.
infinitival	construcție infinitivală absolută = are centru un infinitiv, cu o escortă de determinanți. Din fr. *infinitival*.
intensitate	semnificație a categoriei comparației; termenii exprimă gradul însuşirii. Din fr. *intensité*.
interacțiune	specifică comunicării verbale, alte tipuri de comunicare sunt doar acționale. negociere între parteneri. Din fr. *interaction*.
interjecțional	cu valoare de interjecție; interjectiv. Din engl. *interjectional*.
interlocutor	participant la conversație primeşte mesajul emițătorului şi îşi asumă apoi el însuşi acest rol. Din fr. *interlocuteur*.
intonațional	Din germ. *intonational*.
iterativ	repetat de mai multe ori. aspect iterativ -acțiune repetabilă. Din fr. *itératif*, lat. *iterativus*.
izolare	procedeu sintactic şi fonetic de rupere a linearității, obținut prin intercalări, dislocări. Din fr. *isoler*.
împletire	împletirea subordonatei cu regenta acoperă fenomene mai generale: ridicare, focalizare, deplasare. Din *plete.*
jonctiv	care leagă fără a lăsa interval. clasă jonctive = prep, conj., relative. = relator, conectiv. După fr. *jointif*.
joncțiune	legare prin coordonare, subordonare. Din fr. *jonction*.
juxtapunere	alăturare a unor poziții sintactice fără a le lega prin conjuncție. Din fr. *juxtaposer*, *juxtaposition*.
lexem	morfem lexical, semantem, fr. lexème. radical din perspectivă morfologică, lexem din poz. semantică. lexem = semem + complex sonor. lexem monosemantic, un cuvânt polisemantic = mai multe lexeme. Din *lex(ic) + -em.*
locativ	caz care arată unde se petrece acțiunea. morfologic, româna nu are locativ. semantic, locativul exprimă o relație cazuală de bază, situarea acțiunii. Din fr. *locatif*.
locutor	cel care vorbeşte cu cineva, care emite comunicarea, vorbitor. Emițător în comunicarea verbală. Din fr. *locuteur*.
marcă	trăsătură care realizează distincții, opoziții, inclusiv realizarea zero, asociată unei semnificații. Din ngr., rus. *marka*, fr. *marque*.
matrice	trăsături fonetice sau fonologice care compun morfemele. set de trăsături semantice inerente detaliind organizarea semantică a lexiconului. Din fr. *matrice*, lat. *matrix, -icis*.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

modal	verbul modal apare lângă alt verb căruia îi exprimă o valoare de modalitate: necesitate, posibilitate, obligaţie etc. Din fr. *modal*.
modalitate	criteriu de diferenţiere a judecăţilor după gradul lor de certitudine. necesar, posibil. Din fr. *modalité*.
modalizare	marcă prin care emiţătorul îşi exprimă adeziunea faţă de enunţ. După fr. *modalisation.*
modalizator	mijloc prin care vorbitorul îşi exprimă felul cum priveşte propriul enunţ. Din fr. *modalisateur*.
modificator	element suprimabil, facultativ al structurii, adjunct, omisibil. Din fr. *modificateur*, lat. *modificator*.
morfem	element morfologic servind la formarea cuvintelor şi a formelor flexionare. Din fr. *morphème*.
nedeterminare	incertitudine, imprecizie. factual,valoarea de adevăr dată de starea de lucruri, nu de regulile sistemului; articolul serveşte la restrângerea clasei de obiecte pentru care propoziţia este adevărată. *Ne- + determinare*.
neutralizare	suprimare, în anumite condiţii, a opoziţiei dintre două unităţi lingvistice. Din fr. *neutraliser*.
nod	element al unui graf. (gram. generat.) orice punct din care pleacă mai multe ramuri. Din fr. *noeud*, engl. *node*.
nominalizare	transformare a unei propoziţii autonome în grup nominal şi de încastrare a lui într-o frază matrice. Are ca rezultat apariţia complementelor nominalizate. Din fr. *nominaliser*.
nonclitic	care nu este lipsit de autonomie = pronume autonom. Din *non- + clitic.*
nonfactiv	predicat non-factiv, în vecinătatea căruia nu se actualizează valoarea adevărat / fals a propoziţiei următoare. Din *non- + factitiv.*
omonimie	omofon + omograf, cuvinte, morfeme, construcţii - sintactică. Din fr. *homonymie*.
operator	uneori desemnează conectorul monadic de negaţie în opoziţie cu ceilalţi conectori binari. operatori modali: de necesitate şi de posibilitate. deictice - operator pragmatic. Din fr. *opérateur*, lat. *operator*.
opoziţie	raport de contrast sau de excludere. diferenţă cu valoare funcţională între două expresii lingvistice. funcţionează pe axa paradigmatică. Din fr. *opposition*, lat. *oppositio, -onis*, germ. *Opposition*.
pacient	unul dintre actanţi sau unul dintre cazuri. obiect implicat sau rezultat din acţiune. Din fr. *patient*, germ. *Patient*, lat. *patiens, -tis*, it. *patiente*.
parataxă	juxtapunere. Este obligatorie virgula. Din fr. *parataxe*.
paraverbal	mijloace de comunicare auxiliare, gest, mimică. Din *para- + verbal.*
parcurs	unul dintre rolurile tematice, alături de Instrument, Locativ. Sursă, Beneficiar etc. Din fr. *parcours*.
participial	Din fr. *participial*, lat. *participialis*.
partitiv	ideea de parte dintr-un întreg. În limbile moderne nu mai există mărci pentru acest caz. Din fr. *partitif*, it. *partitivo*.
pasivizare	a efectua transformarea pasivă a unei fraze active. Pasivizare la verbe tranzitive agentive. După fr. *passiver*.
performativ	enunţ a cărui emitere implică realizarea practică a acţiunii exprimate de vb. Din *performa.*
politeţe	categorie sociolingvistică; relaţie între comportamentul politicos şi realizarea lui lingvistică. Din fr. *politesse*.
posesie	mijloace de care dispune o limbă, pronume posesiv, verbul a avea. Din lat *possessio, -onis*, fr. *possesion*.
poziţie	poziţie sintactică, loc ierarhic ocupat în structură. determinat pe baze relaţionale şi funcţionale. Din fr. *position*, germ. *Position*, lat. *positio, -onis*.
predicativitate	însuşire de a avea funcţia de predicat. *Predicativ + -itate*.
predicaţie	fapt de a enunţa. enunţ care reflectă raportul între obiect şi însuşirea sa. Din fr. *prédication*, lat. *praedicatio, -onis*.
presupoziţie	ipoteze în afara cărora un enunţ nu apare ca raţional. pragmatice - situaţia de comunicare, depinde de interlocutori. Semantic propoziţia presupusă adevărată chiar dacă cea asertată este falsă. Din fr. *présupposition*.
proformă	cuvânt lipsit de referinţă, îşi procură referinţa contextual, legare de un component plin referenţial, numit sursă referenţială. sursa poate fi anaforică sau cataforică. Din *pro- + formă.*
profrază	element lingvistic care ţine locul unei propoziţii sau fraze. *Pro- + frază*.
pronominalizare	transformare în pronume. Regulă care înlocuieşte într-o poziţie sintactică un pronominal printr-un

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

	pronume, rar printr-un reflexiv sau un clitic. (reflexivizare şi cliticizare). Din fr. *pronominaliser.*
radical	Din fr. *radical*, lat. *radicalis*, germ. *Radikal*.
receptor	cel ce primeşte şi decodează un mesaj, destinatar. Din fr. *récepteur*.
reciprocitate	Din fr. *réciprocité*, lat. *reciprocitas, -atis*.
reciprocizare	tip special de pronominalizare; în gramatica generativă, este o transformare obligatorie după simbolul rec. Din *reciproc.*
recțiune	calitate a unui cuvânt de a atrage un anumit determinant, regim. Regentul impune o restricție de caz sau de prepoziție, obligatorie. Din fr. *rection*, germ. *Rektion*.
referent	obiect la care se referă semnul lingvistic în cadrul denotației. Din fr. *référent*, lat. *referens, -ntis*.
referențial	funcție prin care un semn se referă la un obiect extralingvistic. Funcție referențială = a limbajului. Din fr. *référence*.
referențialitate	caracter referențial. Din engl. *referentiality*.
referință	relație care leagă semnele lingvistice de lucruri (referenți), de realitate. Din fr. *référence*, germ. *Referenz*.
reflexivitate	proprietatea unei relații de a fi reflexivă. Din fr. *réflexivité*.
reflexivizare	formă specială de pronominalizare. Gramatică tip de transformare obligatorie, anunțată de simbolul refl. Din *reflexiv.*
regim	centrul îi impune restricții termenului subordonat. Din fr. *régime*.
relativizare	transformare prin care apare o propoziție atributivă introdusă prin relativ = grup wh- în engleză. Din *relativ.*
relativizator	= grupul wh- este deplasat în regentă. are rol de relator + rol anaforic coreferențial cu un cuvânt din regentă. Din *relativiza.*
relator	totalitatea mijloacelor de subordonare în frază, uneori şi în propoziție. Din it. *relatore*, engl. *relator*, fr. *relateur*.
reluare	repetarea pronumelui complement prin clitice. *Re- + lua*.
rematizare	aşezarea unei părți de enunț în poziția remei, poziție care concentrează informația nouă. Din *remă.*
remă	informația nouă care se adaugă la cea deja comunicată (la temă). Din fr. *rhème*, engl. *rheme*, gr. *rhema*.
reorganizare	restructurare, reordonare, repoziționare. Din fr. *réorganiser*.
restricții	constrângere. Din fr. *restriction*, lat. *restrictio, -onis*.
ridicare	deplasare de constituent din subordonată în regentă. Sensul engl. *raising*.
rol	funcție semantică îndeplinită de nominal în raport cu predicatul. Din fr. *rôle*.
schemă	reprezentare grafică simplificată. Din fr. *schéma*, germ *Skema*, lat. *schema*.
scindare	separare, fracționare. Din fr. *scinder*, lat. *scindere*.
segmental	care rezultă din segmentare. Din fr., engl. *segmental*.
semn	sens. Din fr. *signe*.
semnificant	manifestare materială a semnului lingvistic. Din fr. *signifiant*, engl. *significant*.
semnificat	conținut semantic, semnificația semnului lingvistic, denotat. Din fr. *signifié*.
sincretism	contopire, nediferențiere a mai multor funcții sau arte. Din fr. *syncrétisme*.
stimul	factor care dă naştere unei reacții. Din fr. lat. *stimulus*.
structură	mod de a organiza cuvinte în propoziții şi fraze. Din fr. *structure*, lat. *structura*.
subjonctiv	conjunctiv. Din fr. *subjonctif*.
substantivare	transformare în substantiv. Cf. fr. *substantiver*. ????????
substantivizare	substantivare. Cf. engl. *substantivize*.
substitut	unitate care, în aceeaşi clasă de substituție, înlocuieşte alt membru al clasei. Din fr. *substitut*, lat. *substitutus*.
supletiv	despre forme gramaticale - care completează schema flexionară a unui cuvânt. Din fr. *supplétif*.
supletivism	caz în care o flexiune are mai multe radicale cu etimologii diferite: eu-mie, eşti-sunt. Din fr. *suplétivisme*.
suprasegmental	accent, intonație, nu constituie, ci caracterizează segmentul fonic. Din *supra- + segmental.*
tematizare	procedeu gramatical prin care unei părți din enunț i se atribuie calitatea de temă, topic. Antepunere, avansare pe prima poziție. Din *temă.*
tematic	Din fr. *thématique*, germ. *Thematik*.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)

temă	bază de derivare. purtătoarea informației cunoscute din enunț. Din fr. *thème*, lat., gr. *thema*, it. *tema*.
temporalitate	capacitatea limbii de a exprima timpul lingvistic. Din fr. *temporalité*.
topic	referitor la loc, areal; subiect al discursului, cel despre care se spune. Din fr. *topique*, germ. *topisch*, *Topik*.
topicalizare	a transforma în topic (subiect) unul dintre constituenții frazei. Din fr. *topicaliser*.
tranzitivitate	proprietate de a fi tranzitiv. Din fr. *transitivité*.
vag	nedeterminat, neprecis, neanalizabil. Din fr. *vague*, lat. *vagus*.
valență	capacitate de combinare a unui cuvânt cu alte cuvinte, valoare, posibilitate. Din fr. *valence*.
zeugma	figură =se unesc mai multe substantive cu un verb sau adjectiv care logic nu se raportează decât la unul din ele. Din fr. *zeugma*.

BDD-V2603 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:37:11 UTC)